Тема. Оцінка вартості нематеріальних активів

1. Загальна характеристика нематеріальних активів.

2. Методи оцінки нематеріальних активів.

7.1. Загальна характеристика нематеріальних активів.

Нематеріальні активи – різного роду права та привілеї, які забезпечують власникам певний дохід або іншу користь, мають вартість, але не мають матеріально-речовинного змісту.

За складом нематеріальні активи поділяються на чотири групи:

- інтелектуальна власність;
- майнові права;
- відкладені або відстрочені витрати;
- гудвіл.

Інтелектуальна власність – виключне право фізичної або юридичної особи на результати інтелектуальної діяльності та прирівняні до них засоби індивідуалізації юридичної особи, індивідуалізації продукції, виконуваних робіт або послуг.

Майнові права – права користування земельними ділянками, природними ресурсами, водяними об’єктами, підтвердженням яких є ліцензія, орендні права.

Відкладені або відстрочені витрати – організаційні витрати, що здійснюються в момент створення підприємства (наприклад, витрати, пов’язані з утворенням юридичної особи – гонорари юристам за складання установчих документів).

Гудвіл може бути визначений як сукупність тих елементів бізнесу або персональних якостей, які стимулюють клієнтів продовжувати користуватися послугами даного підприємства або даної особи і приносять підприємству надприбуток (тобто прибуток понад того, який потрібний для одержання розумного доходу на всі інші активи підприємства, включаючи дохід на всі інші нематеріальні активи, що можуть бути ідентифіковані й окремо оцінені).

У Стандартах бухгалтерського обліку гудвіл розуміється як інструмент відображення в звітності різниці між ціною та балансовою вартістю активів, якщо цю різницю неможливо визначити як самостійну суму однієї чи декількох інвентарних одиниць нематеріальних активів.

2. Методи оцінки нематеріальних активів.

У процесі оцінки нематеріальних активів використовуються загальноприйняті підходи: доходний, порівняльний та витратний.

Вибір того чи іншого підходу до оцінки суттєво залежить від виду та характеру нематеріального активу, стабільності та природи доходу, що генерується з його допомогою, можливості його комерційного використання.

Доходний підхід

В оцінці нематеріальних активів даному підходу належить особливе місце як такому, що найбільш вірогідно відбиває дійсну цінність нематеріальних активів і ті майбутні вигоди, що одержить власник від володіння ними.

Майбутні вигоди від застосування НА – майбутні надходження чистого прибутку, створюваного безпосередньо даними активами; їх варто розглядати як грошовий потік, що утворюється від використання НА.

Класифікація методів доходного підходу щодо оцінки НА наведена на рис. 1.

Групування методів оцінки НА за способом виділення економічного ефекту ґрунтується на тому, що в процесі оцінки важливою проблемою є необхідність виділення із грошового потоку, який створюється бізнесом, тієї частини, котру можна вважати результатом використання саме нематеріального активу.

В першу чергу, доцільно визначити реальний економічний ефект, що створюється завдяки використанню НА.

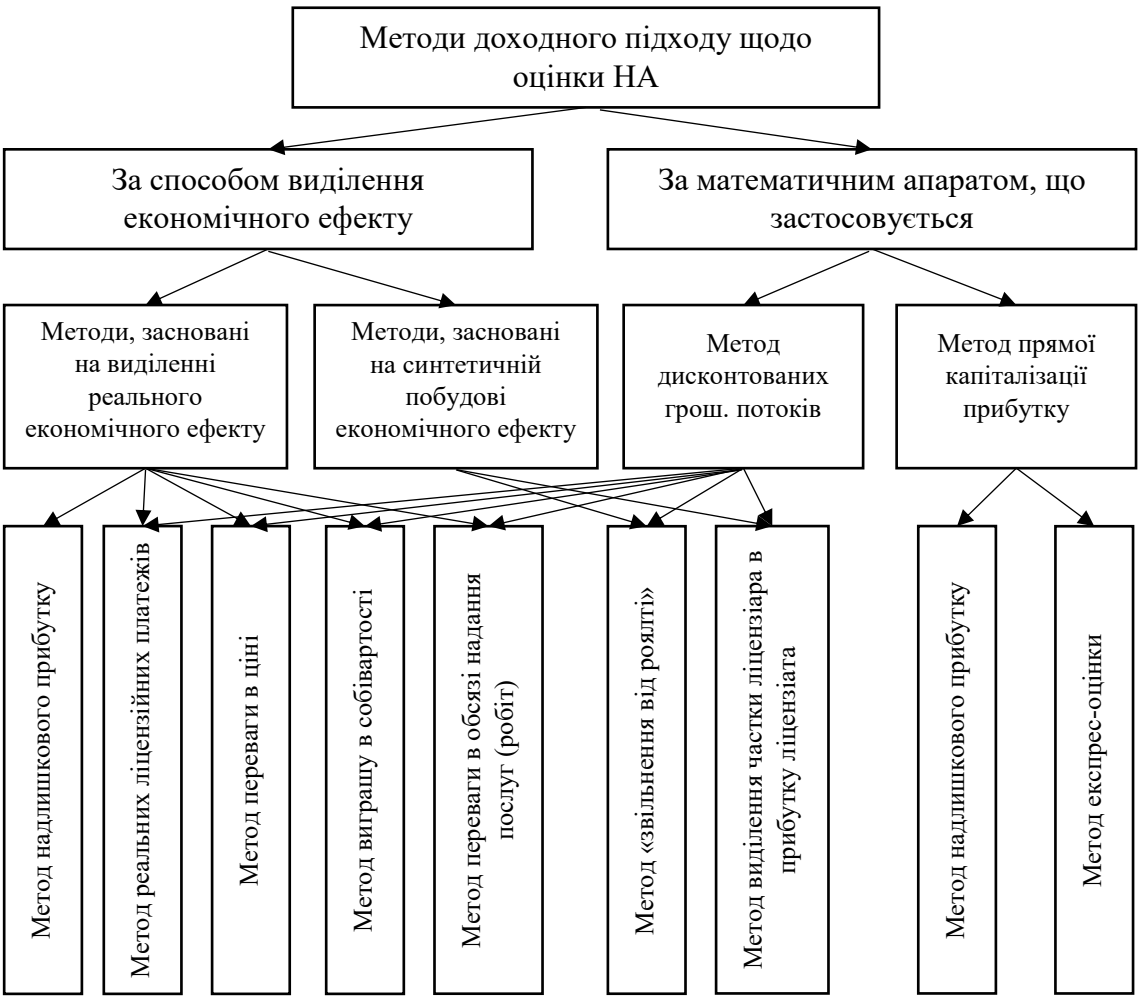

Рисунок 1 - Методи доходного підходу щодо оцінки нематеріальних активів

Основні джерела отримання такого ефекту:

– надлишковий прибуток, що створюється завдяки НА, які не відображені у фінансовій звітності, але використання яких забезпечує дохідність на активи і на власний капітал вище за середньо ринковий рівень;

– реальні ліцензійні платежі, що надходять правовласнику за ліцензійними угодами на дозвіл використовувати, наприклад, торгового знаку обслуговування;

– перевага в ціні одиниці продукції, що надається з використанням об’єкту оцінки;

– виграш в собівартості продукції за рахунок економії на умовнозмінних або умовно-постійних витратах;

– перевага в обсязі реалізації продукції (надання послуг, робіт).

Витратний підхід

Витратний підхід застосовується для оцінки таких НА, які створюються самими правовласниками та для яких не існує ефективного ринку продажу (НДДКР, програмні продукти спеціального призначення тощо).

Залежно від того, яка документація, що підтверджує витрати на створення об'єкту оцінки, може бути надана правовласником, використовуються такі основні методи:

– вихідних витрат (якщо у замовника є документально зафіксований кошторис витрат);

– відновлюваної вартості (якщо є кошторис);

– вартості заміщення (якщо кошторис відсутній).

Порівняльний підхід

При використанні даного підходу оцінюваний НА зрівнюється з аналогічними об'єктами або інтересами в цих об'єктах, що були продані на інтелектуальному ринку.

Основним методом даного підходу є метод порівняння продажів, основними умовами застосування якого є:

– фіксація на ринку фактів продажу об'єктів аналогічного призначення та порівняної корисності;

– наявність і доступність інформації про ціни продажу та дійсні умови здійснення цих угод;

– наявність аналітичної інформації про ступінь впливу відмінних рис та характеристик таких об'єктів на їх вартість.

Питання для самоперевірки.

1. Загальна характеристика нематеріальних активів підприємства.

2. Які методи використовують для оцінки вартості нематеріальних активів?

3. Який із загальноприйнятих підходів до оцінки нематеріальних активів майже не використовується у практичній діяльності?